

En sammenstyrtning i Thingbæk Kalkmine - i 1936

Skrevet af Niels Nørgaard Nielsen

De fleste husker nok, at tilbage i 1988 styrtede en del af Thingbæk Kalkmine sammen og tre mennesker blev dræbt. I en længere periode derefter var minen lukket for offentlig adgang, mens der blev foretaget et omfattende arbejde med at sikre minen, så offentligheden igen kunne få adgang til hvad der kaldes ”Danmarks mest særprægede museum” for først og fremmest Anders Bundgaards kunst. Det var dog ikke første gang, minen havde været ramt af sammenstyrtning. Det kommer vi til om lidt, men først lige lidt om minen og museet.

Thingbæk Møllegård med Rebild Bakker i baggrunden i begyndelse af 1900-tallet

Der havde været brudt kalk i et åbent brud ved den gamle Thingbæk Møllegård gennem mange år, men det var først i 1926, at Anders Bundgaard og hans søn Christian Bundgaard etablerede en mine og et dertil hørende stort kalkværk. Christian Bundgaard stod for den daglige drift frem til sin død som kun 35-årig i 1931, hvorefter Anders Bundgaard bortforpagtede driften af minen til ”Aarhus Mørtel Kompagni”, men selv stadig stod for museumsdelen.

Kalken blev anvendt til brændt kalk til mørtel og bygningskalk samt som jordbrugskalk. Der blev brudt kalk i ”den gamle mine” i døgn drift frem til mandag d. 15. juni 1936, hvor en del af denne styrtede sammen. Efter en kort pause i brydningen blev der brudt kalk i ”den nye mine” fra en anden indgang frem til 1960, hvor produktionen stoppede, da den ikke mere var rentabel.

Efterhånden som kalkbrydningen bevægede sig stadig længere ind i kalkbjerget, efterlod minearbejderne sig store grotter, som Bundgaard i 1935 fik den idé at åbne som museum med offentlig adgang for sine originale gipsfigurer, der dannede forlæg for monumenter som Kimbrertyren, Genforeningsmonumentet og Gefionspringvandet. Senere er andre kunstneres værker også blevet udstillet her. Det var ikke tilladt for de besøgende til museumsdelen at bevæge sig hen til den del af minen, hvor der blev brudt kalk. Derfor var der klart og tydeligt skiltet med, hvor langt publikum måtte gå. Det var dog langt fra alle besøgende, der respekterede skiltningen, og arbejderne havde andet at tænke på end at holde opsyn med, hvad de besøgende foretog sig. Man regnede med, at på de dage hvor fem til seks hundrede mennesker var på besøg, har ofte omkring en tredjedel af disse været på gale veje for at se, hvordan kalkbrydningen foregik.

Ved 8.30-tiden var man denne mandag morgen, 15. juni 1936, i gang med en serie sprængninger i kalkminen, faktisk den sidste i en længere serie. Sprængningerne foregik på den måde, at først blev der boret en mindre serie huller ind i kalken. I hvert af disse anbragtes en aerolitpatron, som efterfølgende blev bragt til sprængning. På den måde løsnedes kalken, der efterfølgende transporteredes ud af minen, blandedes med kul og med tipvogne ført til brændeovnen, hvor den videre forarbejdning skete.

Kalkbrydning i Thingbæk Kalkmine

I løbet af de foregående fjorten dage var der foretaget 165 sprængninger i minens vestligste hvælving, uden af der var sket noget usædvanligt. Det gik anderledes ved den sidste sprængning. Som man altid gjorde, ventede minearbejderne omkring fem minutter efter en sprængning, inden de gik ned for at se resultatet og fortsætte arbejdet.

Der gik dog ikke lang tid, faktisk kun omkring et halvt minut efter at ekkoet sprængningen var døet hen, så hørtes et dumpt brag nede fra

minen. Minebestyrer Robdrup og sprængmester Lindhart Petersen skyndte sig ned i minen og så, at et par hundrede kubikmeter sand var styrtet ned, hvor den sidste sprængning var sket. Det fik dem til i største hast igen at løbe mod udgangen. Nedstyrtningen var dog ikke overstået, så det gik hverken værre eller bedre end at Lindhart Petersen blev ramt af en nedstyrtende kalksten og kom i klemme ved en tipvogn.

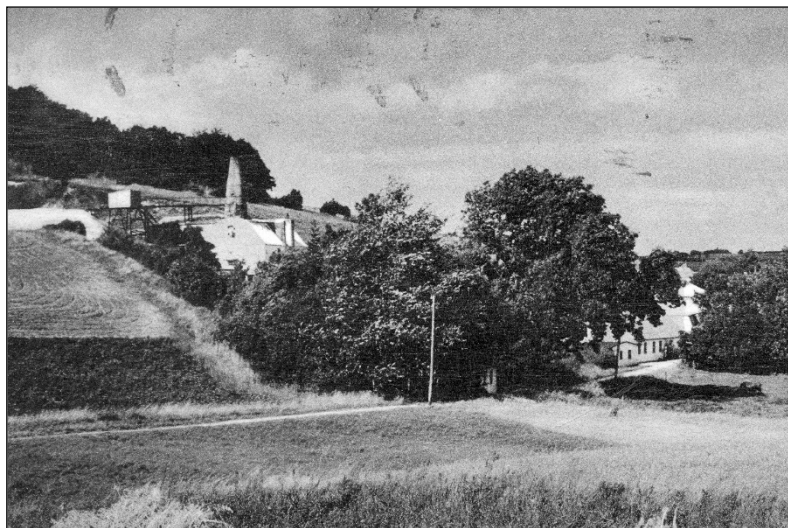
Her blev de indhentet af den nedstyrtende sandlavine og blev mere eller mindre begravet i nogle minutter inden tililende minearbejdere fik sandet skovlet væk, befriet dem og hjulpet ud. Lindhard Petersen blev i bevidstløs tilstand kørt til lægebehandling i Skørping. Robdrup slap med en mindre hudafskrabning.

Robdrup husker de kritiske sekunder således: ”Jeg faldt over en bunke kul, idet jeg ville vende mig om, da vi løb ud gennem minegangen. Jeg glemmer aldrig det storslåede, men frygtelige syn af sandet, der i et susende drøn sank ned mod os. Dagslyset blinkede for oven som lyn, og drønene rullede som torden hen gennem minegangene”.

Sandbjerget ragede op i hvælvingens fulde højde, op mod femogtyve meter, og hvis der havde været minearbejdere til stede, var de sandsynligvis omkommet. Man var straks klar over, at arbejdet på grund af faren for nye sammenstyrtninger, ikke kunne genoptages i en overskuelig fremtid, idet minens øverste faste lag efter skredet måtte anses for at være for tyndt til at en forsvarlig genoptagelse af arbejdet kunne foregå. På jordoverfladen over stedet, hvor sammenstyrtningen var sket, kunne man se et temmelig stort ”jordfaldshul”, som man skyndsomt afspærrede, så ingen uforvarende styrtede derned.

Mens sprængningen blev foretaget var der selvsagt ingen arbejdere inde i de inderste dele af minen. Ventetiden blev brugt til at få noget at spise. En af arbejderne fortalte siden: ”Vi var otte mand, der sad og spiste frokost i minegangen. Vi havde dagen før og af natholdet hørt, at det knagede oppe i hvælvingen. Alle mente, det drejede sig om et mindre lag af kalksten, der havde løsnet sig, og vi besluttede derfor at lægge frokosten om og sætte en aerolitpatron til. Hvis laget skulle ned, ville det komme, medens vi sad lidt på afstand med frokosten og ventede på sprængningen. Vi hørte knaldet af patronen. Så bragede det hist og her. ”Nu tror jeg, hele gangen skrider sammen”, bemærkede en af arbejdskammeraterne. Vi styrtede bort, og ganske rigtigt. Vægge og lofter brød sammen om os. Det var ikke et enkelt kalklag, der havde truet med sammenstyrtning, men alle de løse lag ovenover. Et held var det, at patronen

forårsagede skredet. Det ville være kommet før eller senere og sikkert have medført ulykker af uberegneligt omfang, hvis man var gået i gang med at få den bortsprængte kalk kørt ud af minen. Eller hvad kunne der ikke være sket en dag med et stort turistbesøg. Nu skete skredet under ret heldige omstændigheder. Det var godt, vi fik fyret det sidste skud af, og det eneste der ligger begravet, er vore frakker, en enkelt tegnebog med ti kroner, vore madpakker, nogle tipvogne og forskelligt ret kostbart sprængningsmateriel. Alle disse ting måtte vi lade i stikken, da vi flygtede fra skredet”.

Minen, kalkovnen og bygningerne langs Røde Møllevej, foto fra begyndelsen af 1950'erne

Spørgsmålet om sikkerheden blev der efterfølgende spurgt ind til, og om der kunne være foretaget prøver af lagene over, hvor der blev gravet kalk, og man fik svaret: ”Sagkyndige hævder, at sådanne prøver ville blive alt for kostbare og umuliggøre en rentabel drift af minen”. Så meget for sikkerheden for de ansatte i 1935.

Anders Bundgaard havde sin mening om, hvorfor det var gået galt: ”Jeg tror ikke, der ville være hændt noget, hvis man ikke var gået så højt op

med sprængningerne. Det er farligt at tage for grådigt af kalken opefter, selvom der sidder en god sten, man lige synes, man skal have med. Min søn Christian sagde altid til arbejderne i minen: ”Når der sidder en god sten deroppe, skal I holde op”. Der må være sket det, at man er kommet så højt op, at kalklaget har svigtet, og den kalk, der findes deroppe, er som helhed ikke så meget værd, idet den er blandet med flint”. På et spørgsmål om hans skulpturer skal fjernes fra minen svarede Bundgaard: ”Nej, det kan De tro, jeg ikke vil. Der, hvor de står, er der absolut ingen fare for skred eller sammenstyrtninger. De gamle hvælvinger falder kun for et jordskælv, og vi vil derfor fortsat beholde minen som en af Nordjyllands turistattraktioner”.

Den del af minen, hvor Anders Bundgaards værker var udstillede, blev ikke berørt af sammenstyrtningen, men af sikkerhedsmæssige årsager blev den midlertidigt lukket for offentlig adgang, og de tolv mand, der var beskæftiget ved minen, var pludselig uden arbejde. Anders Bundgaard mente dog, at der snart igen kunne åbnes for adgang til de dele af minen, der var forbeholdt hans skulpturer. Hvordan det skulle gå med selve minedriften var mere uafklaret.

Allerede natten til tirsdag d. 16. juni 1936 udviklede tingene sig dramatisk, idet der netop skete det, ingen havde ventet. Et nyt skred kastede flere hundrede kubikmeter kalksten af ”loftet” i en af de gamle hvælvinger ned på minens bund. Det var ikke et gennemgående skred som det dagen før. Det farlige i situationen var, at sammenstyrtningen dels var sket i en af de gamle miner, hvor man regnede, at der absolut ikke var fare på færde, og navnlig den kendsgerning, at sammenstyrtningen var sket uden forudgående sprængning. Man kunne med andre ord ikke længere stole på kalklagenes stabilitet. Da al aktivitet som nævnt før var indstillet i minen, var der ingen mennesker til stede i minen, da sammenstyrtningen skete. Under normale omstændigheder arbejdedes der i døgn drift, og der kunne være sket en yderst alvorlig ulykke med sårede og omkomne til følge.

Modellen til Kimbreertyren, der blev Anders Bundgaards sidste værk inden han døde 1937, står urokkelig i minen

Arbejdet lå stille i en periode. Den "gamle mine" kunne ikke længere benyttes. I stedet blev det besluttet at etablere en ny mine fra en anden indgang med bedre sikkerhed. Da denne "ny mine" var etableret efter kort tid, kom der igen gang i kalkudvindingen. Minedriften blev genoptaget, men allerede 1939 blev den indstillet og først genoptaget 1953. Som skrevet i indledningen stoppede kalkbrydningen endegyldigt i

1960, da videre drift viste sig urentabel. Den del af minen, der rummer Anders Bundgaards og andre kunstneres arbejder, åbnedes igen for gæster og kan fortsat besøges af offentligheden og danner, foruden at være hjemsted for talrige flagermus, i øvrigt ramme om en del koncerter og andre kulturelle begivenheder.